

Dysfagi - behandlingsriktlinje dietist

Bakgrund

Dysfagi är en störning av ät- och sväljningsförmågan. Det finns olika typer av dysfagi:

- **Orofaryngeal dysfagi** innebär svårigheter att transportera tuggan till eller genom svalget och medför att tuggan kan ligga kvar i munhålan utan att en sväljning utlöses eller att födan ligger kvar i svalget efter en sväljning. Detta ökar risken för aspiration till luftvägarna.
- **Esofageal dysfagi** kan exempelvis innebära att det blir stopp i matstrupen eller att personen får uppstötningar av gamla matrester som blivit liggande kvar i matstrupen.

Neurologiska sjukdomstillstånd kan ge dysfagi av varierande svårighetsgrad, exempelvis Amyotrofisk lateralskleros (ALS), Multipel skleros (MS), Parkinsons sjukdom, Stroke, åldrande och Cerebral pares (CP). Dysfagi kan även drabba patienter med demens, cancer, strålbehandling, muskelsjukdomar och traumatiska huvud- och nackskador.

Vanligt förekommande symtom vid dysfagi som ska leda till noggrann dysfagiutredning:

- förändrat ätbeteende som aptitlöshet och/eller förlängda måltider
- behov av att svälja många gånger för varje tugga/klunk
- rester i munnen efter måltid
- hosta, harkling, felsväljning
- tuggsvårigheter
- dregling, rosslighet, påverkan på andning och/eller röst vid måltid
- ofrivillig viktninskning
- pneumonier
- oförklarliga febertoppar

Ju tidigare en nutritionsbehandling kan startas, desto större möjligheter har patienten att bibehålla sin vikt och bästa möjliga livskvalitet. Ett inadekvat energi- och näringsintag kan ge en längre rehabiliteringsprocess.

Behandlingens syfte

- motverka malnutrition
- motverka viktninskning
- trygg måltidssituation
- säkert och effektivt ätande

- livskvalitet

Samverkande parter

- Remitterande kliniker och behandlande enheter och team.
- Samarbete med logoped.
- Möjlighet att köpa konsistensanpassade livsmedel/specialprodukter via sjukhuskök, telefonnummer:
Värnamo: 010-244 71 45
Eksjö: 010-243 42 15
Jönköping: 010-242 10 79
- Kostchef produktionsköket, kostchef i kommunen.
- Patienten, närstående, assistenter och personal.

Dysfagiteam finns i Jönköping där även Värnamo och Eksjö är välkomna att delta (logoped, radiolog, tandläkare, tandhygienist, läkare, dietist). Möten sker 2 gånger/termin. Det finns möjlighet att delta digitalt.

Remissuppgifter

Medicinsk huvuddiagnos, andra diagnoser som kan påverka nutritionsbehandlingen, vikthistoria, BMI. Logopedbedömning vid behov.

Utredning

Bedömning av nutritionsstatus genom kostanamnes. Vid behov görs kostregistrering och näringsberäkning. Självskattningsformulär (Ät-10) kan användas för att utreda sväljsvårigheter.

Behandling

- Konsistensanpassning av mat och dryck utifrån logopedrekommendation (IDDSI)
- Energi- protein- näring- och vätskeintag enligt NNR
- Måltidsordning, små täta måltider
- Estetisk måltidsmiljö – så likt en vanlig måltid som möjligt
- Etik - värdig måltidssituation om man behöver hjälp med matlagning och matning
- Vid behov rekommenderas och förskrivs förtjockningsmedel, kosttillägg och enteral nutrition

Förtjockningsmedel: Attylet Plus (förstahandsval), Thicken Up Clear

Konsistensanpassade kosttillägg: Se upphandlat sortiment på Sesam LMN. Se ”IDDSI samtliga kosttillägg 2025 – ny upphandling” på G-filen.

Berikningsprodukter: Fantomalt, Nutrison Powder, Protifar

Se företagens produktfaktablad.

Behandlingsmål

Tillgodose energi- protein- näring- och vätskebehov. Skapa trygghet i måltidssituationen och livskvalité.

Patientmaterial

- Mjuk mat – RJL
- Timbalkost - RJL
- Grov paté – RJL
- Flytande kost - RJL
- Dagsförslag flytande kost - RJL
- Konsistensanpassad mat grov paté - Region Skåne
- Lättuggad kost grov paté Region Kalmar
- Konsistensanpassad mat timbal Region Skåne
- Findus SpecialFoods nedladdningsbart material

Omfattning

Nybesök, uppföljande återbesök vid behov. Löpande samarbete med team.

Utvärdering och uppföljning

Viktutveckling och nutritionsanamnes. Förändrad sväljförmåga.

Referenser

Grönberg A. Afasi, dysartri, dysfagi - vård och bemötande – Översikt [Internet]. Stockholm: Vårdhandboken; 2024.

Nationell arbetsgrupp (NAG) Stroke. Riktlinje för bedömning och handläggning av dysfagi efter stroke [Internet]. Nationellt system för kunskapsstyrning Hälsa- och sjukvård. Sveriges regioner i samverkan; 2022.

Litteratur

International Dysphagia Diet Standardisation Initiative. Home [Internet]. IDDSI; 2023.

Findus. Konsistensguiden [Internet]. Findus Sverige AB; 2023.

Findus. Nedladdningsbart material [Internet]. Findus Sverige AB; 2025.

Wårdh I. Muntorrhet [internet]. Kungsbacka: Internetodontologi.se; 2014.

Livsmedelsverket. Näringsrekommendationer [internet]. 2023.